

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Comment:

Γ. Σεφέρης: *Η Τέχνη και η εποχή*
(Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σσ. 230-232)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. “Τα δοκίμια του Σεφέρη διακρίνονται για τη διεισδυτικότητα της παρατήρησης, το βάθος του στοχασμού και την καθαρότητα της έκφρασης”¹. Ποια στοιχεία του κειμένου συνηγορούν υπέρ αυτής της άποψης;
2. Το δοκίμιο *Η Τέχνη και η εποχή* γράφτηκε το 1945. Ποια ιστορικά γεγονότα (εθνικά και παγκόσμια) πιστεύετε ότι επηρέασαν το συγγραφέα στη διαμόρφωση των απόψεων που διατυπώνονται στο δοκίμιο²;
3. Ο Σεφέρης ανέπτυξε πλούσια διπλωματική δράση σε κρίσιμες στιγμές της ελληνικής ιστορίας³. Σε ποια σημεία του κειμένου διαφαίνεται, κατά τη γνώμη σας, αυτή η ιδιότητα του Σεφέρη ως πολιτικού;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. “... Το δοκίμιο μεσολαβεί μεταξύ θεωρίας και πράξης, ιστορίας και επικαιρότητας, οξύνει και ευαισθησία, νηφαλιότητα και εμπάθεια, επιστήμης

¹ Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σ. 230.

² Ευρώπη και Ελλάδα μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο είχαν ακόμη πολλές πληγές ανοιχτές. Οι πνευματικοί άνθρωποι έπρεπε να συμβάλουν με κάθε τρόπο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που είχε δημιουργήσει ο πόλεμος. Σχετικά βλ. και το δοκίμιο του Αιμ. Χουρμούζιου: “Η ευθύνη του πνευματικού ανθρώπου και τα όρια της ελευθερίας”, Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σσ. 203-206.

³ Υπενθυμίζεται ότι ο Σεφέρης, “πνευματικός εργάτης και μεγάλος καλλιτέχνης” είχε διατελέσει μεταξύ άλλων ακόλουθος του υπουργείου Εξωτερικών, Διευθυντής του τμήματος Εξωτερικού Τύπου σύμβουλος της ελληνικής πρεσβείας στην Αγκυρα, πρεσβευτής στο Λίβανο, τη Συρία, την Ιορδανία, το Ιράκ, το Λονδίνο κ.λπ., βλ. σχετικά *Βιβλίο του Καθηγητή, Ποίηση 2*, Στοιχεία χρονολογίας, Η ζωή και το έργο του Σεφέρη, σσ. 88-96. Ως χαρακτηριστικούς “πολιτικούς” σταθμούς στο καλλιτεχνικό του έργο ο διδάσκων μπορεί να υπενθυμίσει στους μαθητές του τη “Δήλωση του Γιώργου Σεφέρη” (Κ.Ν.Α. Γ' Γυμνασίου, σ. 299), το ποίημα “Επί ασπαλάθων” (Κ.Ν.Α. Α' Λυκείου, σ. 222) και το ποίημα “Τελευταίος Σταθμός” (Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σ. 45).

- και πολιτικής”⁴. Θα μπορούσατε να υποστηρίξετε το ίδιο και για το δοκίμιο *Η Τέχνη και η εποχή* του Γ. Σεφέρη;
2. “Ο πρόλογος των δοκιμίων, ανάλογα με το συγγραφέα και τη φύση του θέματος μπορεί να πάρει διάφορες μορφές”⁵. Ποια μορφή προλόγου επέλεξε για το δοκίμιο του ο Σεφέρης; Σε τι τον διευκολύνει αυτή η μορφή;
  3. Να βρείτε και να σχολιάσετε τέσσερα παραδείγματα από το λεξιλόγιο του δοκιμίου που θυμίζουν πολιτική ορολογία. Πώς δικαιολογείτε τη χρήση τους;
  4. Πώς απεικονίζει ο συγγραφέας α) τη σχέση του καλλιτέχνη με την εποχή του και β) την ευθύνη του απέναντι στην ανθρωπότητα;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποιο είναι το βασικό θέμα - ερώτημα του δοκιμίου; Πώς το αναδιατυπώνει ο συγγραφέας;
2. Πώς αντιμετώπισαν, κατά καιρούς, οι καλλιτέχνες τις πολιτικές σκοπιμότητες; Πώς δικαιολόγησε η κάθε μερίδα τη στάση της;
3. Στη διερεύνηση του θέματος ο συγγραφέας διατυπώνει διάφορες απόψεις που αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στη σχέση του καλλιτέχνη με την εποχή του. Να εντοπίσετε τουλάχιστον τρεις απ’ αυτές.
4. Ποια είναι, σύμφωνα με το κείμενο, η γνώμη του Auden για τον κοινωνικό ρόλο της τέχνης⁶; Να τη σχολιάσετε. Ποια είναι η δική σας γνώμη σχετικά με το ίδιο θέμα;
5. Πώς αντιμετωπίζει ο συγγραφέας “τη θεωρία που πρόσβευε ‘η τέχνη για την τέχνη’”;
6. Ποια σημασία αποδίδει στον όρο “Τέχνη” ο συγγραφέας;
7. Πώς συνδέεται, κατά τη γνώμη του συγγραφέα, ο ‘μεγάλος καλλιτέχνης’ με την εποχή του;
8. Τι νομίζετε ότι σημαίνει η φράση “όμοιος εαυτώ” καλλιτέχνης;

⁴ Δρακόπουλος Δ. - Ρώμας Χ. Γ., *Το δοκίμιο, η ιστορία του - η αυτονομία του - η διδακτική του προσέγγιση*, εκδ. Επικαιρότητα, χ.χ., σ. 27.

⁵ Κ.Ν.Α. Γ’ Λυκείου, σ. 190.

⁶ Είναι ίσως ενδιαφέρον στο σημείο αυτό το σχόλιο του Σεφέρη στις *Δοκιμές* του (*Δοκιμές, Α’, 1936- 1947*), εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1992, στ’), ότι ο Auden θεωρεί το ποίημά του “Ισπανία” μαζί με τέσσερα άλλα, σαν τιποτένια πράγματα και ντρέπεται που τα έχει γράψει. Και ο Σεφέρης συνεχίζει: “απ’ αυτό συνάγω πως πρέπει να ζητήσω συγγνώμη που μνημονεύω εδώ τη στάση του κ. Auden κατά τον Ισπανικό Πόλεμο”.

9. Ποιο είναι το “υλικό” από το οποίο δημιουργεί ο καλλιτέχνης το έργο του;
10. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ένα καλλιτεχνικό έργο μπορεί να οδηγήσει “ακόμα και πολιτικά, πολύ καλύτερα από ένα σωρό δημόσιους ρήτορες”;
11. Ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την καλλιτεχνική δημιουργία; Πώς τις κατανοείτε;
12. α) Ποια είναι, κατά το συγγραφέα, η ευθύνη του καλλιτέχνη;
β) Να σχολιάσετε τη φράση: “Οι ευθύνες αρχίζουν από τα όνειρα”. Συμφωνείτε⁷;

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Χ. Λ. Μπόρχες: Ποιητική Τέχνη ⁸

.....
*Να βλέπεις πως ο θάνατος είναι ύπνος, το δειλινό
 ένα χρυσάφι μελαγχολικό, αυτή είναι η ποίηση
 η αθάνατη κι η ασήμαντη. Μα η ποίηση
 ξανάρχεται σαν την αυγή και σαν το δειλινό.*

*Καμιά φορά τα βράδια, ένα πρόσωπο
 μας κοιτάει από τα βάθη ενός καθρέφτη·
 η τέχνη πρέπει να 'ναι σαν και τούτο τον καθρέφτη
 που μας αποκαλύπτει το ίδιο μας το πρόσωπο.*

*Λένε πως ο Οδυσσέας, χορτασμένος στα θαύματα
 έκλαψε από αγάπη μόλις φάνηκε η Ιθάκη
 χλωρή και ταπεινή. Η τέχνη είναι τούτη η Ιθάκη
 η αιώνια χλωρή – κι όχι τα θαύματα.*

*Κι ακόμα, είναι όπως το αέναο ποτάμι
 που κυλάει και στέκεται και μέσα του αντιφεγγίζει ο ίδιος
 ο Ηράκλειτος, που συνεχώς αλλάζει κι είναι ο ίδιος
 και ταυτόχρονα άλλος, έτσι ακριβώς, όπως και το αέναο ποτάμι.*

Τι είναι η τέχνη, σύμφωνα με το παραπάνω ποίημα;

⁷ Χρήσιμο είναι να συσχετιστεί η φράση αυτή με την άποψη του Παπανούτσου: “Η ευθύνη είναι σταυρός και προνόμιο μόνο προσωπικών όντων. Για τα προσωπικά όντα, όπως ο άνθρωπος, σωτηρία από την ευθύνη δεν υπάρχει”.

I. Μ. Παναγιωτόπουλος: *Η Λαιμαργία*⁹

... Γιατί, αληθινά, η συνείδηση της ευθύνης είναι που λείπει από τα περισσότερα καλλιτεχνικά φαινόμενα του καιρού μας. Και λείπει όχι θελητά πάντα. Και αθέλητα. Ένα πλήθος “δημιουργοί” δεν έχουν νιώσει τι λογής υπόθεση είναι η καλλιτεχνική ευθύνη. Τι σημαίνει να επιχειρείς να εκφράσεις, με τα μέσα του λόγου ή της εικαστικής τέχνης ή όποιας άλλης, ένα κομμάτι του εσωτερικού σου κόσμου και να το κάνεις προσιτό και στον άλλον άνθρωπο. Μπορεί να είμαστε ανυπόφορα μοναχοί ανάμεσα στο μέγα πλήθος του αιώνα. Αλλ’ όταν συνθέτουμε το ποίημα, όταν τυπώνουμε το βιβλίο, όταν εκθέτουμε τον πίνακα, επιθυμούμε ν’ απευθυνθούμε με τη μοναξιά μας στην παράλληλη, έστω, μοναξιά. Και υπάρχει εδώ ευθύς εξ αρχής διπλή ευθύνη: ευθύνη προς τον εαυτό μας, που δεν πρέπει να του απιστήσουμε· ευθύνη προς το γείτονα που πρέπει να τον αντιμετωπίσουμε σοβαρά, όχι να προσπαθήσουμε να τον ξεγελάσουμε ...

(απόσπασμα)

Που έγκειται η ευθύνη του καλλιτέχνη σύμφωνα με τον I. Μ. Παναγιωτόπουλο; Πώς σχετίζεται η άποψη που διατυπώνει με την αντίστοιχη που υποστηρίζεται από το Γ. Σεφέρη στο δοκίμιο *Η Τέχνη και η εποχή*;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση: “*Η Τέχνη πρέπει να είναι αυτόνομη*”; Ποια είναι η δική σας άποψη σχετικά με την αυτονομία της τέχνης;
2. Ποια χαρακτηριστικά έχουν, κατά την κρίση σας, τα καλλιτεχνικά έργα “που νομοθετούν” και “που θα μας διδάξουν”;
3. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η αποστολή της τέχνης; Έχει κοινωνική ευθύνη ο πραγματικός καλλιτέχνης και ποια; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε δοκίμιο 250-300 λέξεων.
4. Να εντοπίσετε και να παρουσιάσετε πολύ σύντομα μερικά παραδείγματα καλλιτεχνικών έργων που “οδήγησαν, ακόμη και πολιτικά, πολύ καλύτερα από ένα σωρό δημόσιους ρήτορες”¹⁰.

⁸ Μπόρχες Χ. Λ., *Ο δημιουργός*, εκδ. Ύψιλον / βιβλία, Αθήνα 1985, σσ. 75-76.

⁹ Παναγιωτόπουλος I. Μ., *Οι σκληροί καιροί, Η τραγωδία του εικοστού αιώνα*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα ¹¹1996, σ. 81.

¹⁰ Ο κατάλογος τέτοιων έργων είναι μακρύς. Ενδεικτικά θυμίζουμε τους “Πέρσες” του Αισχύλου, την τραγωδία “Μιλήτου Αλωσις” του Φρυνίχου, τον “Επιτάφιο” του Περικλή, τα έργα στο βράχο της Ακρόπολης μετά τη νίκη στα Μηδικά, τον Ακάθιστο Ύμνο, έργα μεγάλων σύγχρονων ποιητών και συνθετών μας κ.λπ.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ.....ΤΜΗΜΑ.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γιώργος Σεφέρης: *Η Τέχνη και η εποχή*

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Ποιο είναι το κεντρικό ερώτημα του δοκιμίου; Ποιες θέσεις έχουν, κατά καιρούς διατυπωθεί από τους καλλιτέχνες σε σχέση μ' αυτό; Ποια είναι η άποψη του συγγραφέα;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Πώς αντιμετωπίζει ο συγγραφέας τη θεωρία “η τέχνη για την τέχνη” και γιατί;

.....
.....

Μονάδες 3

3. Να σχολιάσετε τις φράσεις: α) “Είμαστε όλοι κληρωτοί της εποχής μας”...
“Από την караβάνα της θρεφόμαστε και β) “ Ο μεγάλος καλλιτέχνης δεν είναι της εποχής του, είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του”.

.....
.....

Μονάδες 6

4. α) Ποια είναι η “πάλη ζωής και θανάτου” στην οποία αναφέρεται ο συγγραφέας στον επίλογο του δοκιμίου του;

β) Ποια είναι η άποψη του συγγραφέα για την ευθύνη του καλλιτέχνη;

.....
.....

Μονάδες 6